

Wordt de geopolitieke kaart van het Midden-Oosten hertekend?

door David Crikemans

MO* papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. **MO* papers** worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO* papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

David Criekemans schreef deze paper als lid van de MO*academy. Hij is docent Internationale Politiek aan de Universiteit Antwerpen, International Relations & Security aan het University College Roosevelt in Middelburg (Nederland) en Geopolitics aan het Geneva Institute of Geopolitical Studies (Zwitserland).

Redactieraad **MO* papers**: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO*), Brigitte Herremans (Broederlijk Delen), Nadia Molenaers (IOB Antwerpen), Marieke Poissonnier, (Oxfam-Wereldwinkels), Arne Schollaert (Oxfam-Wereldwinkels), Liesbet Vangeel (FOS-Socsol), Emiel Vervliet.

Informatie: mopaper@mo.be of MO*paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel
Suggesties: emiel.vervliet@telenet.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het printmagazine MO*, de mondiale nieuwssite www.MO.be, en van de nieuwsbrief eMO* (tweemaal per week). Verder organiseert de vzw MO* lezingen en mondiale cafés.

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

INLEIDING

AU REVOIR, SYKES-PICOT. HELLO KALIFAAT?

Meer dan drie jaar burgeroorlog in Syrië en de jarenlange instabiliteit van Irak hebben diepe wonden geslagen in de Levant, de historisch-geografische naam voor het gebied ten oosten van de Middellandse Zee.

Bijna 100 jaar geleden desintegreerde het Ottomaanse rijk in deze regio. In mei 1916 kwamen de Franse onderhandelaar Georges Picot en de Brit Mark Sykes namens hun landen in het diepste geheim een verdeling overeen van de territoriale gebieden die toen nog tot het imploderende Ottomaanse rijk behoorden. In 1920 werd dit akkoord officieel gemaakt via het Verdrag van Sèvres. Frankrijk en Groot-Brittannië deelden de regio op in invloedssferen.

Op basis hiervan werden landen gecreëerd als Syrië, Libanon en Irak. 'Sykes-Picot' is de basis geweest van de ganse politieke en

sociale geschiedenis gedurende een eeuw in dit gebied. Een geschiedenis van voortdurende strijd, onderdrukking en opstanden. De ontdekking van olie rond de jaren 1920 van de vorige eeuw deed het strategische belang van de regio alleen maar toenemen, niet altijd ten goede van de lokale bevolking.

Met de recente ontwikkelingen in Syrië en Irak is 'Sykes-Picot' evenwel geïmplodeerd. De samenstellende delen van het post-Ottomaanse rijk manifesteren zich opnieuw.

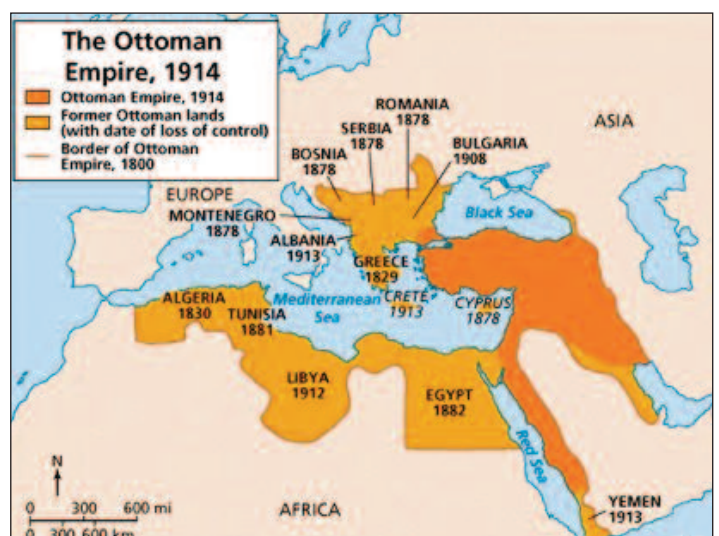
Welke zijn de interne actoren, en wat willen ze bereiken? En bovendien welke externe actoren trachten hun positie te maximaliseren op dit geopolitieke speelveld? En waar moet dat naartoe? Staan we aan de vooravond van een hertekening van de geopolitieke kaart in het Midden-Oosten?

DE DESINTEGRATIE VAN HET OTTOMAANSE RIJK, SYKES-PICOT (1916) EN HET VERDRAG VAN SÈVRES (1920)

Aan het begin van de twintigste eeuw was het Ottomaanse rijk nog slechts een schaduw van zichzelf. Zes eeuwen lang had dit rijk stand gehouden, na de val van het Byzantijnse rijk in 1453. Het omvatte moslims, christenen, joden en heel veel verschillende volkeren leefden er lang vreedzaam naast elkaar onder de leiding van Constantinopel.

Overwonnen volkeren konden mee participeren in het sociale, economische, politieke en militaire bestel van het overheidsapparaat. Zo slaagden de Ottomanen erin het beste talent aan te wenden, en kansen te geven. De diversiteit die lang zo een kracht was geweest van het Ottomaanse rijk, werd evenwel één van haar grootste zwaktes.

Etnische en religieuze spanningen en het fenomeen van het nationalisme verlamden het imperium van binnenuit. De afbrokkeling van het Ottomaanse rijk begon al in de negentiende eeuw, zoals de kaart hiernaast weergeeft.

Bron: <http://www.zachariel.nl/artikelen/zachwarpartI.htm>

In 1908 komt het nationalisme naar het Ottomaanse hartland; de 'Jonge Turken' grijpen de macht. Het is dan slechts een kwestie van tijd voor ook de Levant zal desintegreren. De aanleiding wordt de Eerste Wereldoorlog.

Omdat de Britten ervoor kiezen zich te alliiëren met tsaristisch Rusland, die door de 'Jonge Turken' als de aartsvijand beschouwd werd, zullen de nieuwe bewindsvoerders van het tanende Ottomaanse rijk de kant kiezen van het Duitse rijk onder Wilhelm II. Het Duitse imperium zal tot de verliezers behoren, zo ook het Ottomaanse rijk.

Reeds in mei 1916 kwamen de Franse onderhandelaar Georges Picot en de Brit Mark Sykes namens hun landen in het diepste geheim een verdeling overeen van de territoriale gebieden die toen nog tot het imploderende Ottomaanse rijk behoorden.

Bron: <http://www.theblogmocracy.com/tag/sykes-picot-agreement/>

In 1920 werd dit akkoord officieel gemaakt via het Verdrag van Sèvres. Frankrijk en Groot-Brittannië deelden de regio op in invloedssferen en sferen onder hun directe controle. Op basis hiervan werden landen gecreëerd als Syrië, Libanon en Irak. Het oude imperium werd daarin opgedeeld in controleerbare gebieden, waarbij gezorgd werd dat soennieten en sjiïeten nooit volledig de meerderheid konden halen.

Zo zijn de soennieten in de meerderheid in Syrië, maar in de minderheid in Irak. Het omgekeerde is het geval voor de sjiïeten. De Koerden kregen geen aparte staat, tot tevredenheid van de Ottomaanse 'opvolgerstaat' Turkije. Libanon werd door Frankrijk uit de voormalige Ottomaanse provincie 'Syrië' gekerfd om een multi-etnische staat te creëren waar christenen enigszins een relatief omvangrijke groep vormden.

SYRIË EN IRAK: DE ETNISCH-RELIGIEUZE SPANNINGEN LEIDEN TOT DE OPKOMST VAN STERKE MANNEN; DE AL-ASSAD-FAMILIE EN SADDAM HOESSEIN

Als men een kaart van de nieuw ontstane nationale staten combineert met een etnisch-religieus perspectief, dan kan men zich afvragen in hoeverre de nieuw ontstane politieke entiteiten wel levensvatbaar waren. Britten en Fransen gaven doorheen de twintigste eeuw zelfbestuur aan deze gebieden, doch de facto bleven zij achter de schermen aan de touwtjes trekken. Ook daar kwamen problemen van.

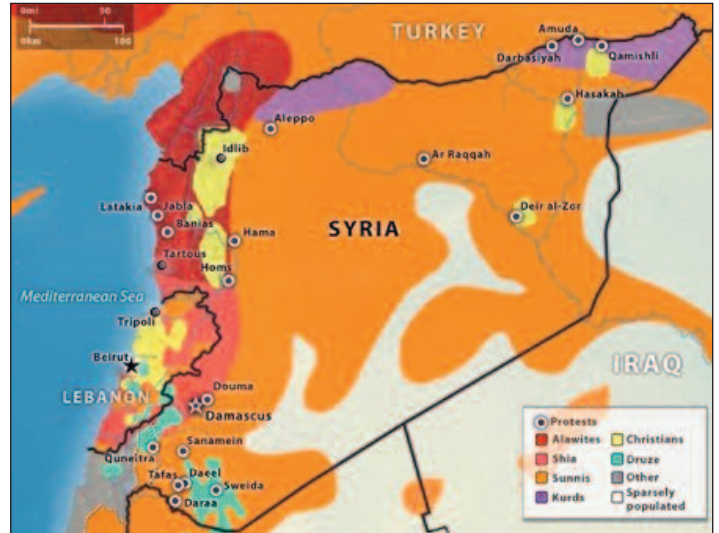
Uiteindelijk haalde de wet van de sterkste het, zowel in Syrië als in Irak. In Syrië waren het de sjiïtische Alewieten, een

minderheid, die met harde hand een machtsbasis uitbouwden en in alliantie gingen met onder andere christenen en druzen. Het Syrische regime trachtte vooral de meerderheid van de bevolking te bedwingen; de soennieten. Beide leven al zeer lang op gespannen voet met elkaar.

Lange tijd in de geschiedenis van Syrië waren de Alewieten de onderdrukten, die in de bergen moesten vluchten voor de soennieten. De familie Al-Assad is vast van plan dat nooit meer opnieuw te laten gebeuren. Dat verklaart ook de vastbe-

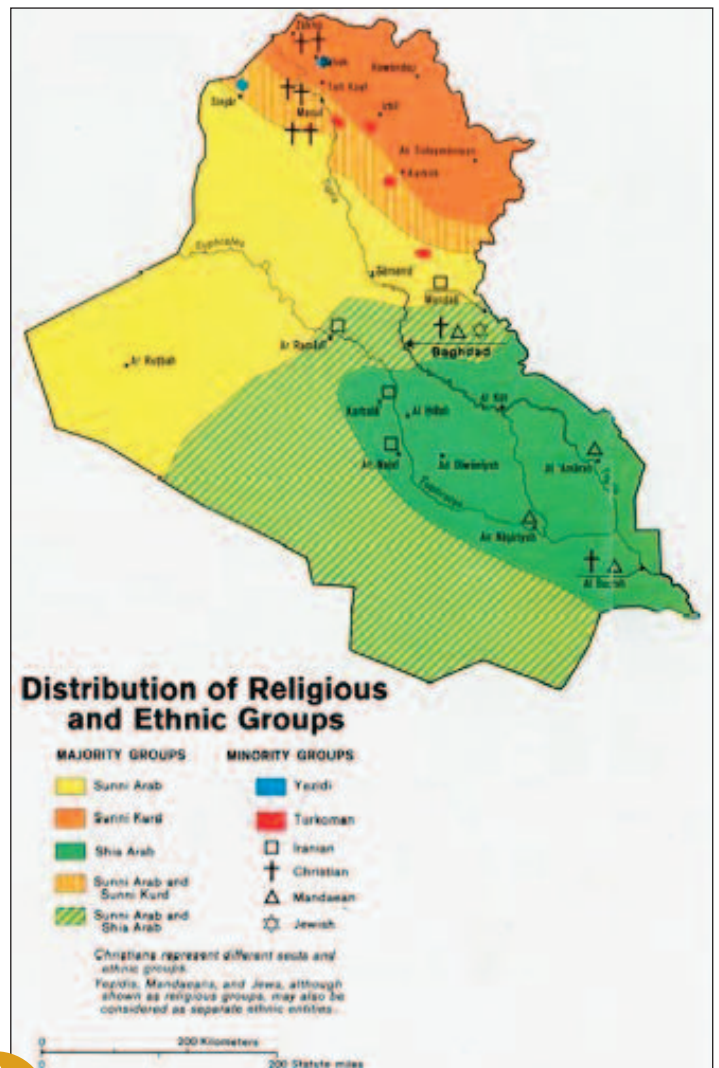

radenheid van de Alewieten. Indien ze Al-Assad zouden laten vallen, zoals het Westen opperde de afgelopen jaren, zou dat het begin van een nieuwe onderdrukking kunnen inleiden in een staat waar soennieten eigenlijk de meerderheid uitmaken. Voor de Alewieten is zoiets onaanvaardbaar, wat verklaart waarom zij bereid zijn te vechten tot de laatste man.

In Irak deed zich het omgekeerde voor. Uiteindelijk kwam de soenni Saddam Hoessein bovendrijven als sterke man. De soennieten waren de minderheid in Irak, maar slaagden er wel in het hele staatsapparaat te monopoliseren via geweld en onderdrukking. Na de Iraanse revolutie van 1979 was Saddam een handige pion van het Westen tegen de ayatollahs in Iran, tegen wie hij tien jaar oorlog voerde.

Ondertussen verdrukte hij de Koerden in het noorden, met talloze moordpartijen in Koerdische dorpen. Eenzelfde lot was de sjiieten in het zuiden beschoren; hun moerassen, bron van inkomsten, werden drooggelegd.

Na Saddams inval in Koeweit in 1991 valt Irak definitief weg uit de Britse invloedssfeer en zijn het vooral de Verenigde Staten die hun plaats zullen innemen. De Amerikaanse president George Bush zal in 1991 zijn troepen bevelen niet verder te gaan tot in Bagdad.

Als de Koerden in het noorden en de sjiïeten in het zuiden in opstand komen, laat Washington vaag uitschijnen alsof ze geholpen zullen worden. Saddam zal evenwel met helikopters en vliegtuigen beide groepen bestoken, wat uiteindelijk zal leiden tot twee *no fly zones* en een decennium van sancties. Britten en Amerikanen zullen op regelmatige basis Irak aanvallen via strafexpedities, onder andere tijdens de operatie *Desert Fox* in december 1998.

Na tien jaar is de ruggengraat van het land gebroken. Na de aanslagen op 11 september 2001 kiest zoon George W. Bush, de nieuwe Amerikaanse president, er evenwel voor om Irak op zijn 'hit list' te zetten via de *Axis of Evil*-retoriek. Dat Saddam niets met Al Qaeda te maken had, deerde Bush niet. Het ging om een strategische opportuniteit die al lang voor zijn presidentschap op de agenda was gezet door het neoconservatieve *Project for the New American Century*.

In de herfst van 2002 is duidelijk dat na de campagne in Afghanistan het volgende doelwit Irak wordt. Bush geeft zijn nationale veiligheidsadviseur Richard A. Clarke de expliciete opdracht om bewijzen te zoeken voor de connectie tussen Al Qaeda en Irak, zelfs als deze laatste daar bezwaren bij heeft. Saddams vermeende bezit van massavernietigingswapens wordt het hoofdargument van de Amerikaanse '*Shock and Awe*'-campagne, al worden deze wapens nooit gevonden.

De militaire campagne van het Pentagon start in maart 2003, en lijkt eerst vlot te verlopen. In plaats van 500.000 troepen in 1991 had minister van Defensie Donald Rumsfeld aan de president gemeld dat het doel gerust met 150.000 soldaten gerealiseerd kon worden. De VS zou immers als bevrijder ontvangen worden.

Terwijl het Iraakse Ministerie van Olie beveiligd werd, bracht de

Amerikaanse campagne evenwel vooral onveiligheid en chaos voor de gemiddelde Irakees. Een fatale beslissing bestond erin om de soennieten die aan de macht waren geweest alsook het volledige overheids- en militaire apparaat te ontmantelen, anders dan bijvoorbeeld de Amerikaanse strategie in Japan na 1945.

Een reeks mensen met beleids- en militaire ervaring kwam van de ene dag op de andere op straat te staan. De meeste machtsposities waren destijds ingevuld door soennieten, al werkten ook sjiïeten voor zijn regime. Bovendien werd onder het Amerikaanse bestuur van de voorlopige Amerikaanse Gouverneur van Irak, Paul Bremmer, een nieuw Irak opgericht langsheen etnische scheidslijnen. Het nieuwe Irak was een de facto anti-soennitische staat, want alle soennieten met enige talent hadden voor Saddam Hoessein gewerkt.

Via zogenaamde vrije verkiezingen zou de macht van het getal de sjiïeten de sterkste hand bezorgen. Tegelijkertijd maakten de Koerden van de gelegenheid gebruik om hun eigen gebieden te beveiligen met eigen troepen, de Peshmerga. In hun nieuwe regionale hoofdstad Erbil richtten ze een eigen parlement en regering op. Irak was toen reeds geleidelijk aan het desintegreren.

De olie-inkomsten gingen voortaan slechts deels naar de federale overheid, de regio's mochten een groot deel behouden. Dat was vooral positief voor de Koerden en de sjiïeten. De soennitische gebieden hadden vrijwel geen olie, en dus ook geen inkomsten. Het was dus ook geen verrassing dat het net deze soennitische gebieden waren die tot de sterkste verzetshaarden behoorden tegen de Amerikaanse 'bezetting' in de jaren rond 2008, alsook in het huidige conflict met de sjiïtische Al-Maliki-regering.

De Amerikaanse 'bezetting' vormde de leerschool en het trainingskamp voor een aantal zeer radicale soennitisch-religieuze verzetsbewegingen. In de aanloop naar de Amerikaanse terugtrekking uit Irak verloren deze voor een stuk hun voedingsbodem, maar de strijd tegen de sjiïtische Al-Assad regering in Syrië bracht nieuwe kansen om hun soennitische geestesgenoten een handje te helpen.

DE SYRISCHE BURGEROORLOG ALS VERDERE KWEKVIJVER VOOR SOENNITISCHE RADICALEN

Wat begon als een vreedevolle opstand in 2011 in Syrië is geleidelijk aan tot een burgeroorlog en een regionale oorlog afgegleeden. Aan de ene zijde stond het Syrische regime geleid door Alewieten en president Al-Assad. Assad werd gesteund door de Russen, hun traditionele bondgenoot sedert decennia. Na de oorlog in Libië wenste Moskou dat het Westen niet nog eens zijn invloedssfeer in het Midden-Oosten in zijn nadeel kon wijzigen.

Aan de andere zijde stonden initieel talloze soennitische verzetsgroepen. Deze werden door de Amerikaanse inlichtingendiensten georganiseerd en wellicht kregen ze direct of indirect ook training. Hieruit ontstond de Syrische Nationale Raad, waartoe overigens ook Syrische Koerden behoren. Dit politieke orgaan was evenwel een amalgaam en moeilijk in staat om een eenduidige koers te varen.

Geleidelijk aan begonnen ook van origine Iraakse radicaal-soennitische rebellen de grens over te steken en zich in de strijd te mengen, vooral in het oosten en het noorden van Syrië. Eén van deze groepen is ISIS, een radicale soennitische rebellenbeweging opgericht door Abu Bakr Al-Baghdadi, een doctor in de islamitische studies.

ISIS' onmiddellijke voorlopers ontstonden tijdens de Amerikaanse 'bezetting' van Irak. De groep heeft tot doel een soennitisch kalifaat op te richten in navolging van het Ottomaanse rijk, maar dan wel eentje waar radicaal de streng islamitische wet – de 'sharia' – opgelegd wordt. Initieel kregen ISIS strijders veel bijval van de reguliere Syrisch-soennitische rebellenbewegingen, wegens hun moed en zelfopoffering. Ze gingen evenwel zo hard te keer in de gebieden die ze onder hun controle kregen dat er enkele maanden geleden een breuk kwam tussen beide groepen.

Een andere Al Qaeda-gelieerde groep, Al Nusra, distantieerde zich initieel van ISIS – hoewel er recent dan weer berichten zijn dat elementen van Al Nusra tot ISIS toegetroten zijn. ISIS leek zich eigenaardig genoeg twee maanden geleden deels terug te trekken uit Syrië. Sinds juni weten we waarom; ze waren bezig

aan een strategische terugtrekking om zich te concentreren op het instabiele Irak.

Belangrijk om weten is dat er ook buitenlandse actoren waren die van de oorlog in Syrië een de facto regionale oorlog maakten. Al-Assad werd gesteund door de sjiitische strijders van Hezbollah uit Libanon. Dit verklaart waarom er in Libanon regelmatig bomaanslagen zijn geweest, uitgevoerd door soennieten uit Syrië. Ook Libanon dreigde meegesleept te worden in de burgeroorlog. Gelukkig kon een dergelijk scenario vermeden worden, al kreunt het land wel onder de vluchtelingen uit Syrië.

Een tweede actor die Al-Assad actief steunde was Iran. Het Nederlandse programma *Nieuwsuur* was in staat om interviews te maken met Iraanse militairen die het commando voerden over bepaalde regio's in Centraal- en Oost-Syrië. Met andere woorden was Iran actief betrokken in de gevechten.

Omgekeerd kregen de talloze soennitische rebellen ook steun van buitenaf. Turkije bood hen in het grensgebied met Syrië onderdak en een plaats om tactieken te bespreken. Dit leidde ook tot grensincidenten en beschietingen door het leger van Al-Assad op de Turkse grensregio, waardoor de NAVO werd ingezet om het gebied te verdedigen met Patriot raketten.

Belangrijker evenwel zijn Saudi-Arabië en Qatar geweest, die ook een proxy oorlog voerden tegen de sjiitische regionale leider in het Midden-Oosten – Iran. Zowel Saudi-Arabië en Qatar steunden actief en vooral ook financieel radicaal soennitisch-religieuze verzetsbewegingen in Syrië.

De steun ging vooral uit van privé-personen in deze landen, maar wellicht met medeweten van Riyad en Doha. Men kan zich afvragen waarom het Westen zo lang de ogen daarvoor dichtkneep. Het is namelijk net deze radicalisering van soennitische groepen die onrechtstreeks de opkomst van ISIS in de hand heeft gewerkt.

DE SOENNITISCHE VRIJHEIDSSTRIJD KOMT TERUG 'THUIS': DE COALITIE TUSSEN ISIS EN DE SOENNIETEN TEGEN HET IRAAKSEREGIME VAN DE SJIJET AL-MALIKI

Irak kwam opnieuw in het nieuws door de opmars van ISIS in het noorden en westen van het land. Irak was een ideale voedingsbodem. De Iraakse soennieten, lang de leiders van het land, voelen zich door de federale regering van de sjiitische leider Al-Maliki verdrukt. Zijn regering is doordrongen van corruptie, en verloor veel legitimiteit. Soennieten en ISIS verenigden zich tegen Al-Maliki.

Het Iraakse leger reageerde met zware beschietingen in soennitisch gebied, waardoor het verder steun verloor. In die chaos gedijt ISIS prima. Twee weken geleden ging het Iraakse leger op de vlucht in het noorden van het land.

De steden Mosul en Tikrit vielen op 11 juni in de handen van ISIS, en in de loop van juni rukten ze verder op richting Bagdad. Een zware nederlaag ook voor de Verenigde Staten, die dit leger nochtans jarenlang trainden en er 17 miljard dollar in investeerden.

De reactie van president Obama was er één van terughoudendheid. Via zijn buitenlandminister Kerry pleitte hij voor een meer inclusieve Iraakse regering. Dit werd prompt door Al-Maliki afgewezen omdat het zagezegd tegen de democratie zou zijn. Hij wilde namens de sjiieten de macht in het land in handen houden.

Obama stuurde wel een 300-tal militaire adviseurs voor het leger, een extra 200 militairen om de Amerikaanse ambassade te beschermen én *drones*. Extra gevechtsvliegtuigen werden niet geleverd, waardoor Al-Maliki er bij de Russen kocht, welke heden operationeel zijn boven Irak.

Terwijl de Amerikanen Al-Maliki wegwillen, steunt Rusland hem nu. Het Russische Lukoil investeerde in het olieveld West-Qurna 2, en het wil die investering niet kwijt. Bovendien vreest Rusland ook het radicaal-soennitische islamisme. De

vraag blijft of een loutere luchtcampagne wel iets reëel kan veranderen aan de situatie op het terrein.

De politieke situatie tussen de drie grote etnisch-religieuze groepen en in het bijzonder tussen soennieten en sjiieten is zwaar verstoord. Op 1 juli 2014 slaagde het Iraakse Parlement er niet in om een nieuwe voorzitter te kiezen, en dus ook geen nieuwe president. Ontslagnemend Premier Al-Maliki wil dan weer gaan voor een nieuwe, derde ambtstermijn.

De tegenslagen van het Iraakse leger vormen evenwel een nadeel voor zijn kandidatuur. Al-Maliki waarschuwde dat elke poging om zijn autoriteit te negeren een de facto staatsgreep is. De spanningen nemen daardoor nog verder toe.

Ondertussen heeft de relatief gematigde Groot-Ayatollah Al-Sistani, de hoogste sjiitische geestelijke in Irak, ervoor gepleit om massaal de wapens op te nemen tegen ISIS en alle soennitische radicalen. De setting is klaar voor een verdere confrontatie tussen sjiieten en soennieten.

Iran lobbyt actief achter de schermen om de 84 jaar oude Al-Sisten na zijn dood te laten opvolgen door een nieuwe Iraanse geestelijke. Daardoor lijkt het sjiitische deel van Irak hoe langer hoe meer in het kielzog van Iran terecht te komen. Het is dus niet vreemd te noemen dat de regionale sjiitische leider Iran zich nu ook in het strijdgewoel wil mengen.

Saoedi-Arabië en Iran vechten om het regionale leiderschap. Washington ging in Wenen vorige week zelfs een direct gesprek met Iran aan over de zaak, zeer tot onvrede van Riyad. Of dat allemaal zo verstandig is, is nog maar de vraag. Een de facto alliantie tussen de VS en Iran zou immers de idee van sommige soennieten bevestigen dat het nieuwe Irak inderdaad een instrument om hen te onderdrukken. Voor Washington zijn de beschikbare opties zeer beperkt.

Inmiddels maken de Koerden van de situatie gebruik om een extra veiligheidszone rond hun territorium te controleren, waar overigens ook olie is. Irak dreigt daardoor op termijn volledig te imploderen. Een nieuwe territoriale herverdeling tekent zich reeds af. De Koerdische bevolking leeft in Zuid-oost-Anatolië, het noorden van Syrië, het noordoosten van Irak en het westen van Iran.

Na 2003 is er de facto een 'Koerdische staat' binnen de staat Irak ontstaan. De olie-inkomsten zorgden ervoor dat de Koerden hun eigen toekomst voor een deel konden bepalen. De recente clash tussen ISIS en het Iraakse leger was een strategische opportuniteit voor de Koerden om hun invloed uit te breiden. Zo namen zij onder andere de stad Kirkuk in, waar zowel Koerden als soennieten wonen. Daarmee verstevigen zij hun onderhandelingspositie, en wensen ze zich van de verdere spanningen in de rest van Irak te 'isoleren'.

Niet toevallig bracht de Amerikaanse buitenlandminister John Kerry op 24 juni een bezoek aan Massoud Barzani, de Koerdische president. Barzani had recent immers gepleit voor Koerdische zelfbeschikking, waardoor Irak de facto zou ophouden te bestaan. In een onverwachte wending stelde de Israëlische premier Benjamin Netanyahu op 30 juni dat hij Koerdistan als nieuwe staat zou steunen, wellicht zeer tot onvrede van de Turken. Plots lijkt het onmogelijke binnen handbereik voor de Koerden.

Het is duidelijk dat samenstellende delen van het voormalige Ottomaanse rijk zich opnieuw aan het manifesteren zijn. Dit hoeft niet te verwonderen. Reeds in 2006 schreef de voormali-

ge Amerikaanse Ambassadeur Peter W. Galbraith het opgemerkte boek 'Het Einde van Irak' (De Bezige Bij, 2006) waarin hij pleitte voor een 'driestaten-oplossing'.

Zo bekritiseerde hij het feit dat de nieuwe Iraakse grondwet zonder soennitische inbreng werd opgesteld door sjiïeten en Koerden (p. 234), en dat deze laatste het recept vormde voor de ontbinding van het land (p. 235): "Pogingen om door druk van buitenaf meer eenheid in Irak te scheppen zullen het verlangen naar onafhankelijkheid alleen maar versterken".

Volgens Galbraith zijn "Amerikaanse beleidsmakers net zo gefixeerd op de eenheid van Irak als eerder op de eenheid van de Sovjet-Unie en Joegoslavië". Hij stelt dat het omgekeerde waar is; "Het met geweld bijeenhouden van Irak heeft destabiliserend gewerkt. Dit heeft geleid tot grote legers, repressieve regeringen, verkwisting van olie-inkomsten, binnenlandse genocide en buitenlandse agressie" (p. 237).

De vraag is met andere woorden of Koerden, soennieten en sjiïeten nog in staat zullen zijn om een nationale eenheid te creëren. Interessant is tevens de dimensie van de geopolitiek van de energie in dit verhaal. De Koerden transporteren hun olie

veelal via pijpleiding naar het noorden, welke zo uiteindelijk terecht komt in de Turkse havenstad Ceyhan. Van daaruit wordt ze veelal naar de Europese markt geëxporteerd. De nieuwe Koerdische staat zou dus wel eens een Westers protectoraat kunnen worden.

De olie van de sjiïeten in het zuiden wordt daarentegen van-

daag grotendeels opgekocht door China. Nemen we daarbij in rekening dat het sjiïtische deel in het vaarwater van 'grote broer' Iran terecht komt, dan tekent een nieuwgeopolitiek krachtenveld zich nu reeds af in deze gebieden. De vraag blijft dat nog; wat met de soennitische gebieden in Irak en mogelijk ook in Syrië? Het antwoord op deze vraag kwam mogelijk eind juni...

DE UITROEPING VAN DE "ISLAMITISCHE STAAT" OP 30 JUNI 2014 EN DE IMPLOESIE VAN SYKES-PICOT – WATNU?

Op 30 juni 2014 werd een bericht de wereld in gestuurd dat in menige Westerse hoofdsteden als een nieuw hoofdstuk in een gevaarlijke geopolitieke thriller kan beschouwd worden. ISIS kondigde aan dat het een nieuw radicaal-soennitisch kalifaat opricht in de soennitische gebieden die ze nu reeds controleerde in Irak en Syrië. De naam ISIS zou voortaan niet meer gebruikt worden in de communicatie.

Het nieuwe kalifaat zou kortweg de "Islamitische Staat" heten. Alle moslims ter wereld werden opgeroepen haar te erkennen, waarmee de spanningen met de sjiïeten verder worden aangescherpt. Al-Baghdadi is het hoofd van de nieuwe staat, en wil voortaan gekend worden onder de naam 'Kalief Ibrahim' – imam en kalief van alle moslims ter wereld.

De vraag blijft of de radicale agenda van de "Islamitische Staat" aantrekkingskracht zal hebben. Nu al is duidelijk dat de tijdelijke alliantie tussen ISIS en de soennieten in Irak onder spanning staat. De Britse Premier Cameron maakte duidelijk dat deze laatste ontwikkelingen als een casus belli moeten gezien worden. Ook de Franse regering reageerde verontrust.

Niet toevallig heeft het ISIS-plan als doel om Sykes-Picot omver te werpen en een nieuwe orde te creëren. Het is wellicht ook bedoeld om een confrontatie met het Westen uit te lokken. De vraag blijft hoe daarmee omgegaan moet worden.

Kunnen de VS, de Europese Unie maar ook de Russische federatie tolereren dat een nieuw Afghanistan in de Levant ontstaat, van waaruit ze bestookt kunnen worden?

ISIS moet de wind uit de zeilen genomen worden door de soennieten de plaats te geven die ze verdienen. Ofwel is dat in een hernieuwd en werkelijk nationaal solidair Irak, ofwel is dat via een nieuwe stabiele orde gebaseerd op de driestaten-oplossing. Blijft men eenzijdig de 'democratische meerderheid' (de sjiïeten in Irak) steunen zoals de VS dat met Al-Maliki de afgelopen jaren gedaan heeft, dan zullen de middelpuntvliedende krachten in de regio alleen maar sterker worden.

Tegelijkertijd blijft Syrië een onontwarbaar kluwen. Een nieuwe soennitische staat gebaseerd op het huidige oosten van Syrië en het westen van Irak is misschien nog het beste antwoord. Wie ziet de soennieten vandaag nog samenleven in een Syrië onder leiding van de sjiïet Al-Assad?

Hoewel het Westen niet de agenda hoeft te zetten volgens sommigen, zullen de gebeurtenissen de grootmachten wellicht nopen om zich hierin te mengen. Het is goed mogelijk dat een nieuw Sykes-Picot uiteindelijk het daglicht zal zien. Laten we hopen dat er uiteindelijk een nieuwe, relatief stabiele orde uit voortvloeit. De geschiedenis sinds 1916 leert ons dat het anders zal moeten.

REEDS VERSCHENEN MO*PAPERS

2014

- juli 2014: Wordt de geopolitieke kaart van het Midden-Oosten hertekend? (*David Criekemans*)
- juni 2014: We zijn allemaal verschillend. U ook? (*Rachida Lamrabet*)
- mei 2014: Gouden tijden voor de rijken? (*Paul Krugman*)
- apr 2014: Kunnen voorbehoedmiddelen de wereld redden? (*Simon Calcoen*)
- mrt 2014: Gaan de groeilanden een diepe duik tegemoet? (*Pierre Salama*)
- feb 2014: Buitenlandse berichtgeving is dood, leve de mondiale journalistiek? (*Gie Goris*)
- feb 2014: Is Afghanistan klaar voor 2014? (*Thomas Ruttig*)
- jan 2014: Ligt Pakistan op het Arabisch schiereiland? (*Bruno De Cordier*)

2013

- dec 2013: Schept microkrediet slechts een illusie van ontwikkeling? (*Milford Bateman en Ha-Joon Chang*)
- sep 2013: Kan Afrika zijn ontwikkeling zelf financieren uit hogere belastingopbrengsten? (*Mick Moore*)
- jun 2013: Is uw gsm goud waard?
- apr 2013: Wat weten we (niet) over het geweld in Oost-Congo? (*Koen Vlassenroot, Steven Spittaels, Kris Berwouts en Nadia Nsayi*)
- apr 2013: Bestaan de Zapatisten nog? (*François Hautart*)
- feb 2013: Kan rijst West-Afrika voeden? (*Saartje Boutsen en Jan Aertsen*)
- feb 2013: Hoe komt het dat Afrika de Millenniumdoelstellingen niet haalt? (*Dimitri Van den Meerssche*)

2012

- okt 2012: Genetisch gewijzigd voedsel als oplossing voor het hongerprobleem? (*Hielke Van Doorslaer*)
- sep 2012: Kan zwart-Afrika voedselzekerheid bereiken? (*UNDP*)
- sep 2012: What is the Rise of South-South relations about? (*Sanoussi Bilal*)
- apr 2012: Hoe inclusief is onze ontwikkelingssamenwerking? (*PHOS*)
- mar 2012: Brengen verkiezingen meer democratie in Congo? (*Mieke Berghmans en Nadia Nsayi*)
- mar 2012: Wat na Busan? (*Bert Jacobs*)
- mar 2012: Kan de politiek de ontwikkelingssamenwerking redden? (*Alex Duncan en Gareth Williams*)
- feb 2012: Wordt het precariaat een nieuwe sociale klasse? (*Guy Standing*)
- feb 2012: Waarheen met de revoluties in Egypte en Syrië? (*Brigitte Herremans, Pieter Stockmans en Majd Khalifeh*)

2011

- nov 2011: Kan armoede overwonnen worden? (*Abhijit Vinayak Banerjee en Esther Duflo*)

- nov 2011: Is India goed bezig? (*Jean Drèze en Amartya Sen*)
- nov 2011: Een keerpunt voor sociale bescherming wereldwijd? (*Gijs Justaert en Bart Verstraeten*)
- okt 2011: Heeft ontwikkelingshulp zijn tijd gehad? (*Marcus Leroy*)
- okt 2011: 7 billion: development disaster or opportunity? (*Hania Zlotnik and Fred Pearce*)
- sep 2011: Erkenning van de Palestijnse staat: een game changer? (*Brigitte Herremans*)
- jun 2011: Een uitweg uit de nieuwe voedselcrisis? (*Saartje Boutsen*)
- mei 2011: Is het einde van de bevolkingsgroei werkelijk in zicht? (*Ronald C. Schoenmaeckers*)
- apr 2011: Waarom gelijkheid beter is voor iedereen (*Richard Wilkinson en Kate Pickett*)
- mar 2011: Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking? (*Nemat Shafik*)
- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (*Rachel Perks en Koen Vlassenroot*)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (*Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers*)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (*Tom De Bruyn en Ignace Pollet*)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (*Elias Verbanck*)
- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? (*John Vandaele en Marc Vandepitte*)
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? (*Lonne Poissonnier en Rudy De Meyer*)
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? (*Emiel Vervliet*)
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? (*Irene Khan and Steven Vanackere*)
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? (*Emiel Vervliet*)
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? (*Korneel De Rynck*)
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afghaanse water (*Benjamin Sturtewagen*)
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? (*Marc Vandepitte*)
- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? (*Harald Welzer en Jamie Shea*)
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? (*Jonathan Safran Foer en Louise Fresco*)

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? (*Kristof Clerix*)
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? (*Jean Reynaert en Patrick Develtere*)
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? (*Ahmed Rashid en Jef Lambrecht*)

- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? (*Samia Suys*)
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? (*Dambisa Moyo en Kumi Naidoo*)
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? (*International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet*)
- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? (*Emiel Vervliet*)
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? (*Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel*)
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? (*Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet*)
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? (*Shirin Ebadi*)
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? (*Ruddy Doom en Simone Korkus*)

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? (*Emiel Vervliet*)
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? (*Saar Van Hauwermeiren*)
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? (*Emiel Vervliet*)
- okt 2008: Blinkt alle goud? (*Catapa*)
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? (*Kristof Decoster*)
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? (*Raf Custers*)
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? (*Jan Aertsen en Dirk Barrez*)
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? (*Forum for African Investigative Reporters, vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet*)
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? (*Bert Ingelaere*)

2007

- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? (*Saartje Boutsen*)
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? (*Emiel Vervliet*)
- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? (*Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet*)
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? (*Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche*)
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? (*Marc Maes*)
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? (*Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet*)
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? (*IPCC, vertaling: Emiel Vervliet*)
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? (*Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet*)
- jun 2007: Viva el populismo? (*Emiel Vervliet en Alma De Walsche*)
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? (*Ludo De Brabander & Brigitte Herremans*)

2006

- dec 2006: Hoe geglobaliseerd is de islam? (*Olivier Roy*)
- dec 2006: Zit de Congolese toekomst in de grond? (*Sara Frederix en John Vandaele*)
- nov 2006: Helpt onze hulp tegen honger? (*Saartje Boutsen en Jan Vannoppen*)
- nov 2006: Wil China de wereld overheersen? (*Jonathan Holslag*)

Al deze MO*papers kunnen gratis gedownload worden op www.MO.be/papers

